

Ferran II i la moneda en temps del descobriment d'Amèrica

Autor: Ramon Serrano Gras

Data de publicació: 14-02-2011

Quin protagonisme van tenir en el descobriment i quin paper hi va jugar Ferran II en el seu regnat? La intenció d'aquest treball és buscar indicis, mitjançant documentació numismàtica, o les mateixes monedes, sobre aquests fets i d'altres que es van esdevenir.

Malgrat que les biografies de Ferran II sempre el tenen per un rei emprenedor i cabdal per a la historia, ha quedat dins la memòria col·lectiva com a Ferran el Catòlic, el marit d'Isabel, la gran reina de Castella. Per això, es considera que la descoberta fou una empresa només circumstancialment catalana i, per tant, fonamentalment castellana.

Què passa, doncs, amb els catalans? Quin protagonisme van tenir en el descobriment i quin paper hi juga Ferran II? La intenció d'aquest treball és buscar indicis, mitjançant documentació numismàtica, o les mateixes monedes, sobre aquests fets i d'altres que es van esdevenir durant el seu regnat.

La descoberta es du a terme en temps de Ferran II. En principi, les seves monedes no semblen donar informació quant a llegendes, símbols, escuts, etc., però sí que és significativa la major varietat monetària i cal pensar que també la quantitat de producció respecte al període del seu pare Joan II, del qual ens diu En Botet i Sisó que "no són molts els documents numismàtics d'aquest regnat de què tenim coneixement" (1).

En canvi, el mateix autor ens fa saber que "les monedes encunyades en temps de Ferran II són nombrosíssimes i són també nombrosos els exemplars que se'n conserven" (2). Aquestes primeres afirmacions ja ens comencen a aclarir el tema. Més enllà del fet que Ferran fos un rei preparat i capaç –per si sol i sense Amèrica pel mig– de donar més empenta a Catalunya que el seu pare, és més que probable que tingués molt a veure en la descoberta del Nou Món.

Una altra bona informació, tenint en compte el paper que van jugar en el finançament del primer viatge, ens la donen els ducats d'or, introduïts ja per Joan II a Catalunya, Aragó i València, anomenats joanics, i que en temps de Ferran II

es convertiran en la seva moneda més representativa. A Nàpols, Mallorca i Aragó s'anomenen simplement ducats. A Catalunya, ducats o principats; a Sicília, triomfs; a València, excel·lents i a Navarra, reals d'or. Segons Aureo&Calicó, "el rei va manar encunyar ducats a tots els regnes de la corona catalano-aragonesa, i acabà per introduir-lo a Castella i a les seves dues últimes adquisicions: Nàpols i Navarra" (3). És a dir, que el rei juga un paper primordial en la política monetària catalana i en la castellana.

D'altra banda, si el rei introdueix el ducat a Castella és perquè funciona bé a Catalunya. O dit d'altra manera: que la política monetària catalana està per davant de la castellana.

Aureo&Calicó ens fa saber que "la pragmàtica de Medina del Campo del 1497 suposa un canvi radical, destinat a ajustar la moneda castellana al patró més prestigiós de l'Europa del moment: el ducat venecià" (4). Aquest patró, Catalunya –com ja hem dit abans– l'havia adoptat feia temps. Pel que fa al finançament de la primera anada a Amèrica, al 1497 ja feia cinc anys que En Lluís de Santàngel, escrivà de ració de la cancelleria catalana, havia avançat 17.000 ducats per poder-la dur a terme, i això vol dir que era Ferran, i només com a rei català, qui estava darrera de tota l'empresa americana.

A partir del 1505, Ferran encunyarà monedes de gran mida, com ara les de quatre o les de deu ducats. Referent a aquestes monedes, Aureo&Calicó ens diu que "és probable que les remeses d'or americà, que comencen a arribar per aquestes dades, animessin l'emissió d'aquestes monedes d'ostentació, mai batudes abans a la corona catalano-aragonesa" (5).

De la mateixa opinió és En Crusafont: "És probable que aquestes emissions es produïssin a finals del seu regnat i a conseqüència de les primeres remeses d'or americà" (6).

Segons el cronista Argensola: "El rei Ferran ordenà, transcorreguts uns anys, que amb una part de l'or primer que Colom portà de les Índies fossin daurats els sostres i teginats de la Sala Reial del Palau de l'Aljaferia, de Saragossa" (7).

Tota aquesta informació ens referma que Ferran II controlava l'or americà, cosa que no podria fer si no tingués el ple domini de les terres americanes.

Sobre la independència de la política monetària de Ferran respecte a Castella, ens informa En Crusafont que "la moneda de Ferran II és va emetre de manera usual només al seu nom, durant tot el regnat i a la majoria dels seus regnes. La inclusió d'Isabel és una irregularitat ocasional" (8). Aquesta dada ens deixa encara menys dubtes sobre la capacitat i autoritat de Ferran per fer el que volgués amb l'or esmentat i el seu posterior ús monetari.

Els ducats barcelonins, també anomenats principats, acostumen a portar la marca dels Sanxis. Primer, En Gabriel Sanxis, tresorer de Ferran, i a la seva mort, al 1505, el seu fill Lluís: "A les encunyacions barcelonines, darrera el bust trobem gairebé sempre l'escudet amb un lleó, pertanyent als mestres de la família Sánchez o Sanchis"(9). També podem trobar marques que fan referència als Sanxis als ducats de València i als d'Aragó.

Quant a la conquesta de Granada, podem veure la magrana, com a mínim, en alguns ducats de Mallorca i de València. Aquest fet no és gens estrany si tenim en compte que l'exèrcit català va intervenir decisivament en la conquesta de Granada i que Ferran, l'any 1506, arran del mal moment que viu amb Castella, intenta incorporar-la a la corona catalana. O com diu En Pep Mayolas: "Granada estava incorporada des de la seva conquesta a la Corona Catalana. A les corts castellanques de 1498, Granada, una de les ciutats més importants i poblades, no hi és convocada, i atenent al fet que els subsidis i els préstecs (i els homes!) per pagar els exèrcits que la conquistaren sortien sobretot de València, Granada havia de quedar adscrita a la Confederació" (10).

A Navarra, conquerida per Ferran el 1512, el rei encunyarà moneda com a monarca català des del 1513 fins a la seva mort.

Com a conclusió, crec que les informacions numismàtiques ens fan veure encara més que Ferran fou un monarca de forta personalitat. No només va deixar enrere els anys difícils posteriors a la guerra civil catalana, sinó que va tenir un paper primordial en empreses tan audaces com la conquesta de Granada, Nàpols i Navarra, però, sobretot, la descoberta del Nou Món. Aquest fet, junt a la modernització de la política monetària catalana, hagué de contribuir, en major o menor mesura, a reactivar l'economia dels seus regnes, essent remarcable el cas de València, que a final del XV i principis del XVI, afavorida també per la potència dels Borja, era el més important dels regnes catalans.

Quant als últims anys del seu regnat, i tenint en compte que era una persona activa i ambiciosa, és fàcil pensar que és plantegés la complexa relació amb els seus diferents regnes hispànics com un joc d'interessos, repartint i cobrant

favors, gestionant recursos econòmics i humans. No cal dir que l'empresa americana també era inclosa en aquest càlcul d'interessos i preferències, essent difícil saber quan actuava com a monarca català, regent castellà o les dues coses alhora. Batibull que marcarà, poc després, l'encunyació en temps de Carles I.

Ramon Serrano

NOTES

J. BOTET I SISÓ, Les monedes catalanes; Puvill Editor, Barcelona, 1976, vol. II, p. 270.

Ídem, p. 315.

AUREO& CALICÓ, Caballeros de las Yndias; Aureo&Calicó, Ed.; Barcelona, 2009, vol. III, ref. 1563.

Ídem, vol. II, ref. 1066.

Ídem, vol. III, ref. 1598.

MIQUEL CRUSAFONT. Acuñaciones de la corona Catalano-Aragonesa y de los reinos de Aragón y de Navarra; Vico&Segarra, Madrid, 1992, p. 167.

Cf. PERE CATALÀ I ROCA, "Ferran II d'Aragó, el Catòlic", dins Colom i el món català; Rafel Dalmau, Editor; Barcelona, 1993, p. 137.

M. CRUSAFONT, op. cit., p. 167.

AUREO&CALICÓ; op. cit., vol. III, ref. 1563.

PEP MAYOLAS, imeil amb data 28 de gener del 2011.